

Şamaxı istiqamətində gedib-gələnlər hər kəs birdən-birə məcburi köçkünlərin yaşadığı bu binaları görəndə özünü sanki qeyri-adi bir aləmlə qarşılaşmış kimi hiss edir. Yaraşlıq binalar, yaşıl həyətlər, səliqəli, rahat yollar hamını özünə cəlb edir. Artıq neçə ildir adət etdiyimiz bu mənzərə bəs daxildən necə görünür? Ümumiyyətlə, müxtəlif rayonları təmsil edən məcburi köçkünlərin gün-güzəranı necə keçir? Onlar hansı qayğılarla dolanır, hansı ümidlərlə yaşayırlar?

Qəsəbəyə baş çəkdik və öyrəndik ki, Qaradağ rayonu ərazisində yerləşən bu qəsəbə kimi respublikamızda son illər onlarla şəhərcik istifadəyə verilib. Ümumiyyətlə, 2001-2014-cü illər ərzində Dövlət Neft Fondundan və digər mənbələrdən ayrılmış vəsait hesabına 2,8 milyon kvadratmetr sahəsi olan, bütün sosial-texniki infrastrukturuna malik 90 müasir qəsəbə salınıb və 230 min nəfərədək qaçqın və məcburi köçkünün mənzil-məişət şəraiti yaxşılaşdırılıb. Yeni salınan yaşayış məntəqələrində 146 məktəb, 6 musiqi və 1 incəsənət məktəbi, 1 mədəniyyət sarayı, 57 uşaq bağçası, 56 tibb məntəqəsi, 50 mədəniyyət mərkəzi, 2 olimpiya idman kompleksi, 206 ədəd müxtəlif tutumlu su anbarı, 64 ədəd nasos stansiyası tikilib, 695 kilometr yol, 817 kilometr su, 1526 kilometr hava elektrik, 398 kilometr qaz, 38 kilometr rabitə, 20 kilometr istilik, 76 kilometr kanalizasiya xətti, 157 kilometr drenaj şəbəkəsi çəkilib. 785 ədəd müxtəlif gücə malik elektrik transformatoru quraşdırılıb. Eləcə də gücünə görə son 20 ildə ən böyük elektrik yarımstansiyası da (280 meqavat) məcburi köçkünlər üçün 2007-ci ildə Ağcabədi rayonunda istifadəyə verilib. Bu yarımstansiya 5 rayonun - Ağcabədi, Ağdam, Bərdə, Beyləqan və İmişli rayonlarının elektrik enerjisinə olan tələbatının ödənilməsinə böyük rol oynamaqdadır.

Son 20 ildə həcminə görə ən böyük - 1300 şagirdlik məktəb də 2012-ci ildə məcburi köçkünlər üçün burada - Qaradağ rayonunun Müşfiqabad qəsəbəsində tikilərək istifadəyə verilib. Bu geniş məhəllə Prezident İlham Əliyevin 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Qaçqınların və məcburi köçkünlərin yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması və məşğulluğunun artırılması üzrə Dövlət Proqramı"na Azərbaycan Prezidentinin 2007-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilən əlavələrin müvafiq bəndlərinə əsasən 22 hektarlıq bir ərazidə salınıb. Yeni məhəlləyə 1440 ailə və ya 5 min 756 məcburi köçkün köçürüldü. Buradakı 1440 mənzildən 211-i birtəbə, 659-u ikiotaqlı, 429-u üçotaqlı, 141-i isə dördotaqlıdır. Məhəllədə 140 yerlik uşaq bağçası da inşa olunub. Ərazidə klub-icma mərkəzi, inzibati bina, təcili yardım stansiyası, poçt şöbəsi və ikiçixışlı yanğınsöndürmə deposu da fəaliyyət göstərir. Tikintisinə 2012-ci ilin fevralında başlanılan məhəllə qısa müddətdə istifadəyə verilib. Qaçqınların və məcburi köçkünlərin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı tədbirlərin nəticəsidir ki, bu gün ölkəmizdə bir dəfə də olsun çadır şəhərciyi qalmayıb, bu insanların hamısı müasir tipli qəsəbələrə köçürüldü. Bunu bizimlə söhbətdə qəsəbədə yerləşən Füzuli rayonuna 50 saylı tam orta məktəbin direktoru Günel Kazımova dedi:

- Prezident İlham Əliyevə təşəkkür edirik ki, belə gözəl, təmiz və səliqəli bir yerdə məcburi köçkünlər üçün müasir standartlara uyğun qəsəbə saldırıb. Evlər işıqlı, mənzillər genişdir. Respublikada ən yaxşı məktəblərdən biri də burada inşa edilib. Onu da deyim ki, Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, bu məktəb "Azərbaycanda müstəqillik dövründə tikilmiş ən böyük məktəbdir. 1300 şagird yerlik məktəb son 20 il ərzində tikilmiş ən böyük, çox gözəl, geniş məktəbdir". Məktəb Avropa standartlarına tam cavab verir. Burada şagirdlərin təhsil məsələsi üçün hər cür şərait yaradılıb. Eyni zamanda, qəsəbədə kitabxana və digər vacib işə obyektləri inşa edilib. Bildiyimiz kimi, insanların formalaşmasında və inkişafında sosial mühit əsas amillərdəndir. Bunu dəfələrlə mütəxəssislərin, araşdırmaçıların etirafından da eşitməmişik. Bu məsələni xatırlatmaqda məqsədim bizim üçün yaradılan sosial şəraitin üstünlüyünü vurğulamaqdır. Bu şərait təhsil prosesində də özünü tam aydın göstərir.

Üç buraxılış ili şəhərdə yerləşən məktəbdə işləyirdik. Artıq iki ildir ki, burada fəaliyyət göstəririk. Əminliklə deyə bilərəm ki, şəhərdəki buraxılış siniflərinə baxanda buradakı gənclər daha çox vətənpərvərdirlər. Uşaqlar hər b sahəsinə daha çox

meyillidirlər. Bunu həm dərs prosesində hiss edirik, həm də onların sonrakı həyat fəaliyyətlərində müşahidə edirik. Bu il iki şagirdimiz öz istəyi ilə hərbi sahəni seçdi. Keçən il isə üç şagirdimiz bu sahəyə üstünlük vermişdi. Digər tərəfdən, həm valideynlər, həm də biz müəllimlər şagirdlərdə hərbi-vətənpərvərlik ruhunun yüksək olması üçün əlimiz-

bin idman zalında indi nümayiş etdirilən eksponatlar bizim tarixi sərəncamımızdır. Ancaq bizim o muzeylərdə saxlanılan əsas maddi irsimizin nümunələri artıq ermənilər tərəfindən talan edilib, dağıdılıb, yandırılıb. Bizim məscidlərimiz, qəbirlərimiz dağıdılıb. Bunu ermənilər ediblər, erməni faşistləri ediblər".

Bəzən düşmənlərimiz mətbuatda yazırlar ki, Qarabağı görməyən, orada doğulmayan uşaqlar, gənclər o yerlərə qayıtmayacaqlar. Amma yanılırlar. Görün torpaqlarımız qayıdanda burada - bu rahat evlərdə kimsə qalacaqmı? Bir müəllim, bir valideyn, bir ana kimi əminliklə deyə bilərəm ki, mənim övladlarım da daxil olmaqla, hamı bir nəfər kimi öz yurd-yuvasına qayıdacaq. O dağılan, xarabalığa çevrilən kəndləri, şəhərləri məhz bu gün təhsil alan indiki uşaqlar, gənclər

və şübhə etmirik ki, gec-tez öz doğma torpaqlarımıza qayıdacağıq. Təsədüfi deməyiblər ki, insanın göbəyi harada kəsilərsə, ora həmişə bağlı olur, ömrünün sonuna kimi ora can atır. Burada bizim üçün nə qədər rahat şərait yaradılsa da, nə qədər qayğı ilə əhatə olunsaq da, öz doğma kəndimizi istəyirik. Ata-baba yurdunu, ata qəbrini heç vaxt yaddan çıxarmaq olmaz. Mən istəyirəm ki, doğmalarımın məzarını ziyarət edim. Heç şübhə etmirəm ki, o günü görecəm. O yerləri tez-tez yuxumda görürəm. Bizim ora gedəcəyimiz gün çox yaxındadır. Ümumilikdə isə ölkə rəhbərinin uğurlu siyasəti, güclü ordumuzun formalaşması artıq buna zəmin yaradır.

Həmsöhbətim ordu quruculuğundan, gənclərin hər b marağından razılıq edir: "Müdafiə nazirinə çox min-

nin Mənzil-İstismar Departamentinin Qaradağ rayonunun Müşfiqabad qəsəbəsi üzrə Mənzil-Kommunal İstismar Sahəsinin rəisidir:

- Mən qaçqın düşəndə 38 yaşım vardı. Ancaq bu 38 il mənə bütün dünyanı bəxş etmişdi. Cavan olsam da, həyatı tam dərk etmişdim. Bir çox işlərdə, vəzifələrdə çalışmışam. 1993-cü ildə məlum hadisələr üzündən Cəbrayıl rayonundan gəlib Bakı şəhərində məskunlaşdım. Bir oğlum, bir qızım var. Qızım müəllimdir, oğlum isə ixtisasca həkimdir. Hazırda Müdafiə Nazirliyinin hərbi hissələrinin birində həkim kimi çalışır. Bura gələndə qədər - 2014-cü ilin avqust ayında kimi Bakıda müxtəlif ünvanlarda yaşamışım. Hazırda Müşfiqabad qəsəbəsindəki 22 binada 1600 ailə məskunlaşıb. Ümumilikdə əhalinin sayı 6 min 291 nəfərdir.

Yurddan uzaq yurd yerləri

Qarabağdan Qaradağa köçənlər bir gün geri dönəcəklərinə əmindirlər

dən gələni edirik. Azərbaycan Prezidentinin təhsilin inkişafına göstərdiyi diqqət və qayğı bu vacib amilin həqiqətən son dövrlərdə dövlət siyasətinin mühüm prinsipləri sırasında olduğunu bir daha təsdiqləyir. Görüyorsunuz ki, bu proses təkcə paytaxtla, böyük şəhərlərlə məhdudlaşmır, bölgələri də əhatə edir, doğma yurdlarından didərgin düşmüş soydaşlarımızın təhsilinin yüksək səviyyədə qurulmasına xidmət edir. Məktəblərin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi istiqamətində görülən mühüm işlər göz qabağındadır.

Məktəbimiz rayon rəhbərliyinin daim nəzarətindədir. Bütün problemlərimizin həllində rayondan hər cür dəstək görürük. Belə ki, hər il Füzulinin işğalı ilə bağlı rayonda və paytaxtda keçirilən tədbirlərdə məktəbimiz ön sıradadır. Tez-tez məktəblilərlə birgə Şəhidlər xiyabanına gedirik. Eyni zamanda, şagirdləri tez-tez Füzuli rayonuna ekskursiyaya aparırıq. Bundan əlavə, müəllimlərimiz şagirdləri muzeylərə, mədəniyyət ocaqlarına və s. tarixi yerlərə aparırlar. Onlara Azərbaycanın tarixi, abidələri haqqında ətraflı, geniş məlumat verilir. Sözsüz, belə tədbirlər şagirdlərə vətəni sevdilir, düşməne qarşı nifrət hissini daha da artırır. Ən çox diqqət olunan məsələlərdən biri işğal olunmuş torpaqlarımız barədə yeniyetmələrə dəqiq məlumat vermək, onlara bu elin, torpağın hər qarışını tanımaqdır. Bu uşaqlar özləri işğal olunmuş torpaqlarımızı görməsələr də, canları, qanları ilə o torpaqlara bağlıdır. Ata yurdu kimi hər bir gənc o yerləri görməyi özünə borc bilir.

Təbii ki, heç zaman yüzfaizli nəticədən danışmaq mümkün deyil. İş olan yerdə nöqsən olmalıdır. Bununla belə, biz əlimizdən gələni edirik, təhsilimizi günün tələblərinə uyğun qurmağa çalışırıq.

Dövlət başçısı və xanımı Mehriban Əliyevə 2012-ci ildə qəsəbənin açılışı zamanı məktəbimizdə olarkən idman zalında təşkil olunan Qarabağ xalçalarından və əraziləri işğal edilmiş rayonların tarix-diyarşünaslıq muzeylərinin eksponatlarından ibarət sərgi ilə tanış oldular. Dövlət başçısının eksponatlara baxarkən dediyi sözlər hamının yaxşı yadımdadır: "Erməni quldurları, erməni vəhşiləri tərəfindən bizim bütün tarixi abidələrimiz dağıdılıbdır. Məktə-

yenidən qurub-yaradacaq, gülüstana çevirəcəklər. Yeter ki, indiki kimi hər yerdə gənclərimizə şərait yaradılsın, onların zəhməti, hüneri, bacarığı yə-tərincə qiymətləndirilsin, hər yerdə onlara üstünlük verilsin, indiki kimi irəli çəkilib etimad göstərisin. Doğma yurdun səfasını da, cəfasını da çəkməyi bacarmalıyıq.

Zəngilan rayonu Məmmədbəyli kənd sakini Əlağa Mirzəyevlə də qəsəbədə fəaliyyət göstərən mənzil-kommunal istismar şöbəsində görüşüb tanış olduq. Çəkdiyi əzab-əziyətlər onun torpaq, yurd həsrətinə üstün gələ bilməyib. Bir gün bu həsrətin sona yetəcəyinə əmindir:

- 1993-cü ildə rayonumuz işğal olunduqdan sonra Yasamal rayonunda, Bakı Dövlət Universitetinin tələbə yataxanasında məskunlaşmışdıq. Ulu öndərin yolunu uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev öz diqqətini bizdən əsirgəmədi. Digər qaçqınlar, məcburi köçkünlər kimi, bizə də xüsusi qayğı, diqqət göstərildi, Qaradağ rayonundakı Müşfiqabad qəsəbəsində salınmış yeni yaşayış binalarında bizə mənzil verildi. Biz elə o zaman cənab Prezidentə minnətdarlığımızı bildirdik. Buradakı mənzillərdə hər bir şərait yaradılıb. Geniş otaqlardır, şəhərin mərkəzindəki yeni tikililərdən heç də geri qalmırıq. İşıq, su, pullarından və digər kommunal xərclərdən azadıq. Qəsəbədə geniş yaşillıq zolaqları yaradılıb. Az qala bizim Zəngilanda olan meşələri xatırladır. Orada olan çinar ağaclarını burada da əkməmişik. Elə həmin çinar sortlarındandır.

Rayonda hamı bizə hörmətlə yanaşır, hansı idarəyə gedirik, problemlərimiz dərhal həll edilir. Aydın məsələdir ki, belə bir diqqət cənab Prezidentin bizə olan hörmətindən, qayğısından irəli gəlir. Sözsüz ki, onun diqqəti, qayğısı olmasaydı, bütün problemlərimiz belə tezliklə həll olunmazdı. Qəsəbədə 100-dən çox zəngilanlı ailəsi var. Yeni seçki məntəqəsi - Zəngilan-Qubadlı seçki dairəsinin 54 saylı məntəqəsi də burada fəaliyyət göstərir. İnşallah, qarşıdan parlament seçkiləri gəlir, orada da fəal iştirak edəcəyik. Artıq bu fəallığı indidən hiss edirik. Biz Zəngilan, Şuşa, Laçın kimi yurdlarımızı qoyub gəlmişik. Bunlar hamısı erməninin xyanəti nəticəsində baş verib. Lakin heç zaman biz o yerləri unuda bilməyəcəyik

nətdarıq. Ali Baş Komandanın etimadını doğruldur. Bütün tapşırıqlar layiqincə yerinə yetirilir. Əsgərlərə xüsusi qayğı göstərilir. Onların fiziki durumu, formaları əsl Azərbaycan əsgərinə layiqdir. Bu gün elə bir gənc yoxdur ki, hərbi xidmətə getməyi arzu etməsin. Ümumilikdə hər b sahəsinə meyil çox güclüdür. Hər kəs silaha sarılaraq vətənin müdafiəsinə qalxmağa hazırdır. Hamı bir nəfər kimi xidmətə gedir və gələnlər də ordumuzdan, oradakı vəziyyətdən razılıq edirlər. İki oğlumun ikisi də hərbi xidməti başa vurub. Mən də, iki övladım da torpaqlarımızın müdafiəsinə hər zaman hazırıq. Çünki vətəni biz özümüz qorumalıyıq. Tək bir əmr bizə kifayət edir ki, ayağa qalxaq. Onu da deyim ki, hazırda bu qəsəbədə yaşayanlar arasında Zəngilandan olan neçə-neçə zabıt var. Elə zəngilanlı ailələr var ki, üç qardaşın üçü də hərbiçidir, özü də hər biri döyüş bölgələrində xidmət edir. Bir faktı da deyim: Qarabağı bəlkə də bizdən çox övladlarımız arzulayır. Bəzən mənə elə gəlir ki, oğlum məndən daha çox oralar üçün darıxır. Hətta nəvələrimdə də bunu hiss etmişəm. Onlar o görmədikləri torpaqları bu gün yaşadıkları bu yerlərlə müqayisə etməkdən yorulmurlar. Tez-tez "baba, bizə Zəngilandan danış", - deyirlər. Məncə, bu, genetik bağlılıqdır, istəkdir, torpaqdan gələn kodlardır. Vaxt gələcək, onlar təhsillərini başa vurub Zəngilanda, Qarabağın ayrı-ayrı rayonlarında xidmət edəcək, çalışacaqlar. İnşallah, biz də o günü görürük! Gün gələr, sizinlə o yerlərdə görüşürük!

Bu qəsəbənin ən vacib, təkrarsız xüsusiyyətlərindən biri də uşaqlı-böyüklü, müəllimli-şagirdli, vəzifəli-vəzifəsiz hamının eyni acı taleyi paylaşması, məcburi köçkün olmasıdır. Cəbrayıl rayonunun Daşkəsən kəndində doğulan, son illər buradakı mənzil-istismar sahəsinin rəisi vəzifəsində çalışan Qabil Quliyev kimi. İxtisasca coğrafiya müəllimi olsa da, həyat bu illər ərzində ona çox hikmətləri, sirləri öyrədi. Kənddə adı müəllim kimi fəaliyyətə başlayıb, sonra tərbiyə işləri üzrə direktor müavini, məktəb direktoru olub, uzun illər kənd sovetində işləyib. Bir sözlə, özü dediyi kimi, həyatının ən gözəl günləri Cəbrayıldı keçib. Hazırda Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsi-

Rayonlara gəldikdə isə, əsasən Ağdam, Füzuli, Zəngilan və Cəbrayıldan olan məcburi köçkünlərdir. İşğal altında olan rayonlarımızın hər birindən burada da yaşayanlar var. 458 ailə Ağdamdan, 431 ailə Cəbrayıldan, 291 ailə Füzulidən, 140 ailə Zəngilandan, qalanları da başqa rayonlardandır. Ümumilikdə 25 hektara qədər ərazimiz var. Qəsəbə salındıqdan sonra yaşillıqların sahəsinə artırmaq ən vacib məsələlərdən biri idi. Gördüyünüz kimi, indi kifayət qədər yaşillıq var. Təkcə son dövrlər burada 4 min çinar ağacı, 300 ədəd Eldar şamı, 1000 ədəd də həmişəyaşıl ağaclar əkilib. Ərazimizdə 3 hektar park var. Ərazimizdə bir məktəb binası olsa da, orada 4 rayon məktəbinin şagirdləri təhsil alır. Onlar hamısı bir binada yerləşir. Qəsəbədə bağça və tibb məntəqəsi də fəaliyyət göstərir. Hər bir sahə üzrə ixtisas həkimləri var. Burada fəaliyyət göstərən Ağdam rayon kitabxanası da hamının xidmətindədir. Geniş, yaraşlıq klubumuzda isə insanların asudə vaxtının təşkil baxımından xeyli işlər görülür. Onu da deyim ki, daim Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri, Baş nazirin müavini Əli Həsənovun diqqət və qayğısını hiss edirik.

Sonda həmsöhbətimiz bir həsrətini də dilə gətirdi: bütün bunlara baxmayaraq, fikrimiz, qəlbimiz, ruhumuz qoyub gəldiyimiz o torpaqlardadır. Doğrudan da burada yaradılan şərait ən yüksək standartlara cavab versə də, geniş, işıqlı otaqlar, gözəl məktəb, uşaq bağçası göz oxşasa da, bütün kommunikasiyalar, işıq, qaz, su xətləri - hər şey fəaliyyətdə olsa da, hamı burada müvəqqəti yaşadığının fərqindədir. Həqiqətən, gün gələcək, biz ərazi bütövlüyümüzü bərpa edəcəyik və oradakı dağıdılmış şəhərləri, kəndləri yenidən qurmağa, bərpa etməyə başlayacağıq. Prezident İlham Əliyevin dediyi kimi: "Biz soydaşlarımızın üçün müvəqqəti olaraq belə gözəl binalar tikirik. Siz də bilirsiniz, biz də bilir ki, bu, müvəqqəti yaşayış yeridir. Bu yerlərdə hələ ki siz yaşamalısınız və müvəqqəti də olsa, şərait yaxşı olmalıdır".

Bəxtiyar QARACA,
"Azərbaycan"